

Dušan Koudela
Mgr. Miroslav Novák
Antické reálie

Řecké vojenství doby archaické a klasické (referát)

Během osmého století př. n. l. se řecký způsob boje postupně začal měnit. Upouštělo se od dřívějšího heroického stylu boje a byl zaveden mnohem organizovanější a disciplinovanější systém - falanga. Falanga byla sevřený bojový šik sestavený z mnoha vedle sebe postavených zástupů. Jestliže voják v první řadě padl, na jeho místo okamžitě nastoupil ten za ním. Falanga mohla být postavena buď v otevřeném šiku, kdy připadaly na každého muže dva kroky místa, anebo v šiku uzavřeném, v kterémžto případě měl voják místa jen polovinu. Zavedení této nové formace bylo doprovázeno i změnami ve výzbroji, především zavedením tzv. argského štítu, který upustil od starého způsobu držení štítu, tzn. jedním centrálním držadlem, a zavedl systém, kdy byl štít připevněn k levému předloktí bojovníka. Štít poskytoval vojákovi ochranu od brady až ke kolenům a byl dostatečně široký, aby v uzavřeném šiku poskytoval záštitu nechráněné straně vlevo stojícího spolubojovníka. Postupně byly nahrazeny i vrhací oštěpy hojně používané v homérské epoše a místo nich bylo zavedeno dlouhé bodné kopí.

V Athénách měli všichni muži mezi 17 a 59 lety povinnost zastávat vojenskou službou. V průběhu 5. století př. n. l. byly Athény schopny vypravit vojsko o síle přibližně 30000 hoplītů, z nichž přibližně polovina se účastnila tažení. Zbytek, mladíci pod 19 let a veteráni, bránil město a opevněné body. Hoplīté byli rekrutováni z bohatších složek obyvatelstva, protože každý voják si musel opatřit svoji výstroj sám a jen ti zámožnější si mohli dovolit plnou výzbroj těžkooděnce. Chudí občané sloužili jako lehká pěchota nebo jako veslaři na válečných lodích. Finanční kvóty, podle kterých si musel občan pořizovat příslušnou zbroj upravoval zvláštní zákon. Pokud víme, Athénané si podrželi základní "archaický lochos" a obvykle bojovali ve formaci hluboké osm rad. Vojsko sestávalo z deseti taxeis, každému velel taxiarchos. Z každé z deseti řeckých fýl byl rekrutován jeden taxis. Každý taxis se dále dělil do lochů. Každý rok bylo v Athénách voleno deset stratégů (strategoi) - jeden z každé fýly. Na rozdíl od ostatních úřadů, pokud se stratég ve své funkci osvědčil, mohl být zvolen znovu.

Sparta byla v této době nejobávanějším ze všech řeckých států. Obecně se uznávalo, že jeden spartský válečník vydá za několik mužů z kteréhokoli jiného státu. Jádro celého vojska tvořili plnoprávní občané Sparty (Spartiates). Tato elita pak byla posílena vojáky rekrutovanými z řad perioiků - obyvatelů bez politických práv. Perioikové spolu se spartskými občany byli označováni jako Lakedaimoňané. Od začátku 5. století př. n. l. sloužili ve vojsku jako lehkooděnci také heilóti (otroci). Ve Spartě bylo vše regulováno státem. Všichni Spartáňané byli vojáci. Jakákoliv jiná profese byla spartskému občanu zakázána. Spartská půda byla rozdělena na farmy ve vlastnictví státu na nichž pracovali heilóti. Každému Spartánovi byla přidělena jedna z těchto farem a z ní čerpal vše, co potřeboval ke své obživě. Tento systém mu pak dovoľoval plně se věnovat vojenským záležitostem. Vzhledem k tomu, že heilóti spartské občany svým počtem prudce převyšovali, bylo přímo životně nutné, aby Spartáňané zasvětili celý svůj život vojenství a tím si udrželi dostatečnou převahu k tomu, aby mohli udržovat heilóty v patřičných mezích.

Vojenská výchova Spartána začínala již v sedmi letech. Tehdy byly děti odtrženy od matky a začleněny do družin s ostatními dětmi. Členové družin spolu cvičili, jedli i spali. Důraz ve výchově byl kladen na disciplínu, odolnost, tělesnou zdatnost, střídmost. Děti chodily bosé a nahé (i za chladného počasí). Dostávali jen malé dávky jídla. Přilepšit si mohly krádežemi - tím se u nich měla vypěstovat lstivost a zručnost. Byly-li při krádeži chyceny, byly přísně potrestány, ne však za to že kradly, ale za to že byly chyceny. Postupně se výchova stále více zpříšňovala. Statečnost byla považována za největší ctnost, naopak ta nejhorší vlastnost ze všech byla zbabělost. Ostatně nejlépe to dokazuje známá věta, se kterou matky vysílaly své syny do války: "vrať se buď se štítem, nebo na štítu." Chlapec dosáhl ve Spartě plnoletosti ve dvaceti letech, kdy mu začínala i vojenská povinnost. Vzhledem k tomu, že spartská armáda byla organizována podle věkových skupin, mladí muži i nadále žili a cvičili společně. Dokonce i poté co se muž oženil, stále spal a jedl se svými druhy v kasárnách.

Xenofón nám ve své Ústavě podává výborný popis spartské vojenské organizace začátku 4. století př. n. l. Všichni muži mezi 20 a 60 lety byli povinováni vojenskou službou. Spartský voják byl vyzbrojen stejně jako vojáci jiných států, ale bylo možno ho snadno rozpoznat podle jeho jasně červeného pláště, který byl pro Spartány typický. V době Xenofóntově čítal spartský lochos 144 mužů, a skládal se ze čtyř enomotiai o síle 36 mužů.

Spartské vojsko bylo organizováno tak, aby každá jednotka, bez ohledu na to jak malá, měla svého velitele a možná i ouraga. Je dokonce možné, že celá zadní řada šiku se skládala z ouragů. Každá enomotia byla rozdělena do tří zástupů a pak se dále členila do šesti

polovičních zástupů. Každý zástup i poloviční zástup měl svého nejlepšího muže jako velitele. Dvě enomotiai tvořily pentekostys, jehož velitelem byl pentekonter. Dva pentekostyes pak tvořily lochos. Tomu velel lochagos. Další jednotkou byla mora, která se skládala ze čtyř lochů. Velitel mory se nazýval polemarchos. Ke každé moře byla (od konce 5. století př. n. l.) připojena jednotka kavalérie, která byla nazývána také mora a čítala asi kolem 60 jezdců. Velitele jízdy (hipparchos) jmenoval sbor eforů. První mora obsahovala jednotku zvanou hippeis. Ta se skládala z 300 hoplitů (pěšáků), kteří byli absolutní elitou celé armády a tvořili královu stráž. Celá spartská armáda se skládala ze šesti morai a velel jí jeden z králů (ve starší době táhli do boje oba králové, později již jen jeden). Všichni velitelé zaujímali pravou přední pozici ve své jednotce.

Po polovině čtvrtého století se začala vyvíjet nová velmoc – Makedonie. Již před nástupem krále Filipa II. na trůn byla makedonská jízda pravděpodobně nejlepší v celém Řecku. Byla vybírána z příslušníků aristokracie a jak její název "Druhové" (hetairoi) napovídá, byla to původně zřejmě jízdní královská osobní stráž. Mnohem horší to bylo s pěchotou. Ta byla tvořena sedláky, kteří postrádali disciplínu, trénink i řádnou organizaci. Filip tedy začal s tvrdým tréninkem. Nutil své vojáky do dlouhých cvičných pochodů v plné zbroji a s kompletní výstrojí včetně zavazadel. Zakázal používání vozu a každých deset vojáků mohlo mít jen jednoho sluhu, který nesl ruční mlýnky a lana. Vojáci si sami museli nosit třicetidenní dávky. Také kavalérie měla omezený počet sluhů (maximálně jednoho na každého jezdce). Takto dokázal Filip značně omezit počet zavazadel a nevojenských osob ve svém vojsku, dva faktory které vždy velmi obtěžovaly a zpomalovaly všechny armády. Filip také zreorganizoval svou těžkou pěchotu do falangy, která byla bezpochyby založená na thébském modelu. Další vývoj v helénistickém období navazuje na ten předchozí. Filipův nástupce, Alexandr Veliký provedl několik menších změn v organizaci falang, ale princip boje a válečných tažení zůstal stejný.

Použité zdroje:

Antika. <http://antika.avonet.cz>.

Vernant, Jean-Pierre. *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2005.

Xenofón. *Vzpomínky na Sókrata*. Praha: Svoboda, 1972.